

Наталія Шетеля,

Комунальний заклад вищої освіти
«Ужгородський інститут культури і мистецтв»
Закарпатської обласної ради,
вул. Минайська, 38/80, м. Ужгород, 88000
Noritsu16@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8810-4805>

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ НА ЗАСАДАХ АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ

У статті розглянуто професійне становлення майбутніх фахівців у галузі культури й мистецтв на засадах аксіологічного підходу. Визначено сутність основних понять дослідження, акцентовано увагу на формуванні цінностей у процесі мистецької та культурно-освітньої діяльності, інтерпретації інтонаційно-образного змісту музичного твору, можливих підходах до реалізації концепції хореографічної композиції та постановки театральних вистав. Умотивовано, що аксіологічна спрямованість навчання сприяє залученню молоді до мистецьких цінностей і набуттю досвіду передання останніх, розвитку інтелектуально-творчих здібностей і здібностей у певному виді мистецтва, професійному становленню й самовдосконаленню майбутніх фахівців у галузі культури та мистецтв.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні фахівці галузі культури й мистецтв, аксіологічний підхід.

Natalia Shetelya

Professional Training of Future Specialists in the Field of Culture and Arts on the Basis of Axiological Approach

The article examines the professional development of future specialists in the field of culture and arts on the basis of axiological approach. The author identifies the essence of the basic concepts of research, focuses on the formation of values in the process of artistic and cultural-educational activities, interpretation of intonation and image content of a musical work, possible approaches to the concept of choreographic composition or staging. It is argued that the axiological orientation of education contributes to the involvement of artistic values and gaining experience in transmitting these values, development of intellectual and creative abilities and abilities in a particular art, which characterize the professional development and self-improvement of future culture and arts.

Key words: professional training, future specialists in the field of culture and arts, axiological approach.

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2022

© Шетеля Н., 2022

Постановка проблеми. Оновлення системи мистецької освіти здійснюється водночас із модернізацією концепції підготовки фахівців у галузі культури й мистецтв. Для забезпечення належного рівня функціонування освіти, оновлення змісту мистецької освіти має випереджати процеси розвитку сучасної системи мистецької й культурно-освітньої діяльності. Модернізація мистецької освіти зумовлює більш високий рівень вимог до майбутніх фахівців

у галузі культури й мистецтв у процесі фахової підготовки. За такої ситуації дослідження проблеми професійного становлення майбутніх фахівців у галузі культури й мистецтв є актуальним і своєчасним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обґрунтування змісту й основних компонентів ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців у художній галузі, що сприяють забезпеченню необхідної спрямованості навчального процесу в мистецькій освіті, досліджено О. Олексюк, Г. Падалкою,

Р. Шульгою. Теоретико-методологічні засади аксіологічної проблематики в освіті вивчаються багатьма дослідниками, з-поміж яких: І. Бех, Б. Гершунський, М. Євтух, І. Зязюн, В. Кремень, А. Міщенко та ін., у яких аксіологічний підхід розглядається як фундамент духовної культури майбутнього фахівця. Пропоноване дослідження певною мірою доповнює й розширює попередні наукові розвідки й уможлиблює вивчення особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі культури й мистецтв на засадах аксіологічного підходу.

Мета статті — дослідити особливості професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі культури й мистецтв на засадах аксіологічного підходу.

Методологія дослідження. Для досягнення поставленої мети застосовано наукові методи, що створюють методологічні засади презентованого дослідження, а саме: аналітико-синтетичні методи у вивченні наукового фонду; індуктивно-дедуктивний та узагальнення в розкритті сутнісних характеристик досліджуваного явища, його закономірностей функціонування й розвитку.

Виклад основного матеріалу. Цінність — це філософська категорія, яка є відбиттям зовнішнього світу у формах свідомості й діяльності людини як суспільної істоти, яка має значення для індивіда чи суспільства, це будь-яке матеріальне або ідеальне явище, заради якого людина діє, витрачає сили, заради якого вона живе. «Філософський енциклопедичний словник» подає цінність як «властивість того чи того предмета або явища задовольняти потреби, бажання, інтереси соціального суб'єкта (індивіда, групи людей суспільства)» [6, 707].

Духовні цінності — це також соціально схвалені уявлення більшості людей про те, що таке добро, справедливість, патріотизм, любов, дружба тощо. Духовні цінності трактуються як «уявлення, явища, поняття, вимоги, що притаманні людині, спільноті або науковому чи етичному вченню» [6, 125]. Названі цінності ми знаходимо у творах мистецтва, у яких автори відтворюють свої світоглядні уявлення, зокрема й духовні. Із цієї позиції мистецтво відіграє роль у звуковому, паперовому, текстовому, просторовому та іншому відбитті морально-етичних норм і законів дійсності в дії.

Духовні цінності, покладені у твори мистецтва, реалізуються за допомогою аксіологічного підходу. Аксіологічний підхід — це філософське вчення про духовні, моральні, культурні, психологічні та матеріальні цінності суспільства, колективу, особистості, які в процесі історичного розвитку трансформуються та змінюються відповідно до морально-естетичних норм і правил цього суспільства.

Філософія розглядає аксіологію як науку про цінності, зокрема про цінності освіти, у яких

представлено систему значень, принципів, норм, канонів, ідеалів, що регулюють взаємодію в освітній галузі й формують компонент відносин у структурі особистості [8]. Ми дотримуємося думки науковців, згідно з якою сучасна аксіологія виходить із того, що поняття «цінність» визначається як символ ядра особистості, світоглядної основи усіх галузей життєдіяльності людини, сенсу всього життя, рис дійсної чи уявної реальності. Тож цінності мистецької освіти представлені системою значень, принципів, норм, канонів, ідеалів, які регулюють взаємодію в мистецькій галузі й формують компонент взаємин у структурі особистості.

Однією з функцій музичного, хореографічного та театрального мистецтва вважається формування ціннісних ставлень до предметів, речей, суспільства та подій навколишньої дійсності в слухачів, глядачів, поціновувачів того чи того виду мистецтва. Цінності професійної підготовки майбутніх фахівців музичного, хореографічного та театрального мистецтва можуть формуватися засобом взаємодії суб'єктів масової культури з тією чи тією аудиторією. Сформовані у свідомості композиторів, хореографів та театральних митців цінності визначають значущість явищ, предметів реальної дійсності й культури самої особистості та слухачької і глядацької аудиторії загалом. За такого підходу цінності особистості формуються під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників та носіїв мистецьких традицій.

Безсумнівно, аксіологічний підхід є актуальним у підготовці майбутніх фахівців музичного, хореографічного та театрального мистецтв. Сутність застосування аксіологічного підходу, орієнтованого на людину як найвищу цінність суспільства, полягає у формуванні ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки, вивчення загальнонаукових та фахових дисциплін, проходження виробничої практики й участі в мистецьких та культурно-освітніх заходах. Аксіологічний підхід є тим важелем, який сприяє задоволенню духовних потреб за рахунок інтелектуальної діяльності та процесу пізнання учасниками освітнього процесу сутності мистецтва й художньо-творчої діяльності, спілкування з творами мистецтва, композиторами, хореографами та діячами театрального мистецтва. Він сприяє визначенню системи ціннісних переконань упродовж усього часу подальшої художньо-творчої та професійної діяльності. За влучним висловлюванням Н. Свещинської, «обираючи певну цінність, особистість формує своєрідний довгостроковий план поведінки й визначає тривалу змістову перспективу своєї професійної діяльності та особистісної взаємодії» [4, 132].

Акцентуючи увагу на тому, що формування цінностей майбутніх фахівців культури й мистецтв відбувається в процесі мистецької

та культурно-освітньої діяльності, інтерпретації інтонаційно-образного змісту музичного твору, можливих підходів до реалізації концепції хореографічної композиції або постановки театральної вистави, вартісним вважаємо визначення пріоритетних цінностей, презентованих у музичних творах композиторів-класиків, хореографічних композиціях відомих хореографів та театральних вистав режисерів і постановників вітчизняних драматичних та музично-драматичних театрів.

Безперечно, екстраполюючи пріоритетні цінності, які мають найбільшу значущість у професійній діяльності майбутніх фахівців галузі культури й мистецтв, що здатні стати мотивом самовдосконалення й саморозвитку, цілком імовірно, що сформовані професійні та художньо-естетичні ідеали можуть задовольняти й стимулювати формування цінностей особистості, пов'язаних із взаємодією із соціумом, життєдіяльністю митця, конструюванням його особистісної життєвої позиції та кар'єрного зростання.

Залежно від обставин, сприятливих чи навпаки, ціннісні орієнтації майбутніх фахівців у галузі культури й мистецтв — це внутрішній компонент свідомості та самосвідомості кожного, які формують перспективу мистецької і культурно-освітньої діяльності та модель поведінки в роботі з художнім колективом, над творчим проектом або постановкою театральної композиції чи театральної вистави.

Так, на базі Комунального закладу вищої освіти «Ужгородський інститут культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради працює Навчальна театральна лабораторія зі спеціальності «Сценічне мистецтво». Діяльність лабораторії спрямовується на оволодіння фундаментальними знаннями для виховання актора драматичного театру. Програма забезпечує поєднання теоретичного навчання із визначальним складником індивідуальних форм навчання, практичних занять та різноманітних практик (навчальних, виробничих), що забезпечує фахову підготовку здобувачів. Фахова підготовка, орієнтована на формування індивідуальної траєкторії кожного студента завдяки опануванню циклу вибіркових дисциплін, спрямовується на надання можливостей для самореалізації в сценічній діяльності, різноманітних творчих конкурсах і фестивалях.

Професійна підготовка фахівців за спеціальністю «Актор драматичного театру» уможливорює генерування нових художніх ідей та їх втілення у творах сценічного мистецтва; творче сприйняття світу та його відтворення у художніх сценічних образах; професійне опанування змістових (інформаційного, виразно-образного) рівнів сценічного твору; публічну презентацію результату своєї інтелектуально-творчої діяльності; оперування специфічною системою виразальних

засобів при створенні сценічного образу; співвіднесеність особистого розуміння художньої ідеї твору із зовнішнім контекстом. До того ж передбачає критичний аналіз оцінки та синтезу нових ідей у творчо-виробничій сценічній діяльності; спілкування з широкою професійною й науковою спільнотою та громадськістю з питань сценічного мистецтва; розробку й реалізацію просвітницьких проектів із метою популяризації сценічного мистецтва з-поміж широких верств суспільства, зокрема й з використанням можливостей театральної преси, телебачення, Інтернету; орієнтацію в напрямках, стилях, жанрах та видах сценічного мистецтва, творчій спадщині видатних майстрів та діячів театрального мистецтва.

Аксіологічний підхід у формуванні творчої особистості майбутніх фахівців галузі культури й мистецтв передбачає передусім виховання гуманістичного типу особистості митця, якому притаманні духовні цінності — ідеали Істини, Добра, Краси й Любові. Краса в будь-якому виявленні завжди приваблює молодь і сприяє духовному піднесенню, формує естетичні почуття й здатність реалізуватися засобами музичного, хореографічного та театрального мистецтв.

Зміст музичної освіти спрямовано на освоєння майбутніми фахівцями в галузі культури й мистецтв цінностей музичного мистецтва, художньо-естетичний розвиток кожного студента. Тож не викликає сумніву, що на всіх етапах розвитку українського суспільства музичне мистецтво було суттєвим складником духовного розвитку особистості. Не можна оминати феномен української хорової, вокальної та інструментальної музики, започаткованої тоді, коли музична творчість і виконавство існували в синкретичній єдності. Кращі зразки творів українського музичного мистецтва пропагують Віру, Надію, Любов, а також працю й творчість, служіння Богові й Україні.

Отже, духовний розвиток майбутніх фахівців у галузі культури й мистецтв здійснюється якісніше в умовах, коли пріоритетними в змісті культурно-освітнього процесу є аксіологічні чинники, що містять залучення до методологічних, теоретичних і прикладних знань про цінності, про їхню природу, механізми розвитку та способи функціонування, а також про музичні цінності, що характеризують професійне становлення й самовдосконалення майбутніх фахівців у галузі культури й мистецтв; перспективні стратегічні життєві цілі та завдання; основний чинник, що визначає морально-етичні засади та принципи поведінки індивіда, етносу, суспільства.

У хореографічному мистецтві наукові знання, уміння й навички завжди мають аксіологічну спрямованість, оскільки пов'язані з уявленням про закономірності й тенденції розвитку хореографічного мистецтва та сприяють формуванню

національної самосвідомості майбутніх хореографів, гармонійному й духовному розвитку, прагненню до ідеалів Істини, Добра, Краси, Віри та шанобливого ставлення до історичної пам'яті та здобутків у галузі хореографічного мистецтва. Оволодіння аксіологічними знаннями дає змогу емоційно реагувати на хореографічні композиції та спектаклі, у яких беруть участь студенти-хореографи. Ціннісне та емоційне ставлення передбачає формування активного прагнення до засвоєння здобутих знань, емоційного відгуку, бажання бачити й виконувати танцювальні па, інтерес до виявлення зв'язків між різними мистецтвами, і зокрема, танцем та музикою.

Аксіологічний підхід до хореографічного мистецтва набуває особливого значення в підготовці майбутніх хореографів, оскільки завдяки взаємодії особистості з певною системою цінностей, зокрема художніх, та їхньому усвідомленому впливу на вихованців, вони уможливають прогнозування позитивного результату й високого рівня розвитку художньо-ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців у галузі культури й мистецтв. Отже, аксіологічна спрямованість навчання полягає в залученні майбутніх хореографів до теоретичних і прикладних знань про цінності, їхню природу, механізми розвитку та способи функціонування, а також про мистецькі цінності, які характеризують професійне становлення й самовдосконалення майбутніх хореографів.

Прикладом професійного становлення на засадах аксіологічного підходу є діяльність ансамблю сучасного танцю «Акцент». Ансамбль співпрацює з естрадно-духовим оркестром Закарпатської обласної філармонії, художній керівник — заслужений артист України Володимир Григорович Співак. Колектив є постійним учасником Міжнародного фестивалю духових оркестрів та мажореток «Королівський лев» у місті Львів. Репертуар ансамблю багатий різноманітними танцювальними композиціями. Творча діяльність ансамблю багатогранна та різножанрова.

Ансамбль сучасного танцю «Акцент» активно пропагує фольклор Закарпатського краю. Зберігаючи традиції своїх предків, учасники колективу щедро і яскраво презентують хореографічну майстерність та високу виконавчу культуру на різних концертних майданчиках, культивуючи той пласт художньої творчості, що мотивує до розвитку інтелектуально-художніх цінностей. Студенти вдало реалізують свій яскравий творчий потенціал у постановках літературно-хореографічної композиції «Мрія вища від зірок», хореографічної вистави за мотивами твору Антуана Сент-Екзюпері «Маленький принц», хореографічної фантазії «Дивокрай» за мотивами твору Льюїса Керрола «Аліса в Країні Див». Колектив постійно бере участь у різних конкурсах

та фестивалів. Із кожним виступом ансамбль стає популярним та улюбленим з-поміж глядачів різних вікових груп. Популяризує творчість колективу співпраця з військовими Національної гвардії України (щорічні флешмоби 4-го батальйону другої Галицької бригади Національної гвардії України та ансамблю «Акцент»). Високий рівень якості музичного супроводу надає хореографічним постановкам колективу відповідну забарвленість, а високий рівень сценічно-виконавської майстерності сприяє формуванню позитивного іміджу колективу.

Аксіологічний підхід у роботі з колективом передбачає збереження та відтворення національної танцювальної культури краю в межах сучасних хореографічних експериментів. Свідченням цього стала постановка хореографічних вистав за мотивами творів Юрія Чорі, легенди «Музика Закарпаття» Є. Станковича, хореографічної вистави «Ужгородський замок», балету-фантазії «Лілея» за мотивами літературного твору Т. Шевченка, літературно-хореографічної композиції «Що ти робиш зі мною війна?!» за мотивами роману Олеса Гончара «Людина і зброя», хореографічних постановок «Легенди гори говорили» та «Князь змієборець» за мотивами поем Василя Габорця.

Програму та репертуар колективу побудовано на маршах і популярних творах народів світу. Ансамбль мажореток «Акцент» є постійним учасником патріотичних масових заходів в Ужгороді, Мукачеві, Берегові, Чопі, Іршаві, Львові, Трускавці, Будапешті. У хореографічних творах колективу відчутне впровадження нових напрямів та стилів сучасного танцю, грамотність використання хореографічної лексики, оригінальність балетмейстерської постановки.

Висновки. Отже, застосування аксіологічного підходу в професійній підготовці майбутніх фахівців у галузі культури й мистецтв сприяє формуванню системи цінностей, які дають змогу досягти майбутнім фахівцям позитивних результатів і високого рівня готовності до художньо-творчої діяльності в певних видах художньої творчості. Аксіологічна спрямованість навчання передбачає залучення до мистецьких цінностей та здобуття досвіду передання цих цінностей, розвиток інтелектуально-творчих здібностей і здібностей у певному виді мистецтва, які характеризують професійне становлення й самовдосконалення майбутніх фахівців галузі культури й мистецтв.

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо в продовженні дослідження питання підготовки майбутніх фахівців у галузі культури й мистецтв до художньо-творчої діяльності з позицій перспективних наукових підходів: аксіологічного, компетентнісного, акмеологічного, синергетичного тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крижко В. В. Антологія аксіологічної парадигми освіти: навч. посіб. Київ: Освіта України, 2005. 440 с.
2. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ: Освіта України, 2008. 274 с.
3. Пелех Ю. В. Теоретико-методичні засади ціннісно-сміслової готовності майбутнього педагога до професійної діяльності: автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Київ: Б. в., 2010. 36 с.
4. Свещинська Н. В. Теоретичне підґрунтя формування ціннісних орієнтацій особистості в музично-педагогічному процесі. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: РВВ ЦДП ім. В. Винниченка, 2017. Вип. 157. С. 129–134.
5. Ткачова Н. О. Аксіологічний підхід до організації педагогічного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі: [монографія]. Луганськ: ЛНПУ ім. Т. Г. Шевченка; Х.: Вид-во «Каравелла», 2006. 300 с.
6. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ: Ін-т філософії ім. Г. Сковороди НАН України: Абрис, 2002. 742 с.
7. Шахрай В. М. Формування ціннісних орієнтацій підлітків у діяльності дитячого театру: дис. ... к.п.н.: 13.00.07. Київ, 2003. 20 с.
8. Шетеля Н. І. Концептуально-педагогічні засади професійної підготовки майбутнього фахівця у галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища. Ужгород: РІК-У, 2022. 320 с.
9. Ярошенко А. О. Ціннісний дискурс освіти: [монографія]. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. 156 с.

REFERENCES

1. Kryzhko, V. V. (2005). *Antolohiia aksiolohichnoi paradyhmy osvity* [Anthology of the Axiological Paradigm of Education]. Kyiv, Education of Ukraine, 440 (in Ukrainian).
2. Padalka, G. M. (2008). *Pedahohika mystetstva (teorii i metodyka vykladannia mystetskykh dystsyplin)*. [Pedagogy of Art (theory and methods of teaching art disciplines)], K.: Osvita Ukrainy, 274 (in Ukrainian).
3. Pelekh, Yu. V. (2010). *Teoretyko-metodychni zasady tsinnisno-smyslovoi hotovnosti maibutnioho pedahoha do profesiynoi diialnosti* [Theoretical and Methodological Principles of Value-Semantic Readiness of the Future Teacher to Professional Activity]. Kyiv, 36 (in Ukrainian).
4. Sveshchynska, N. V. (2017). *Teoretychne pidgruntia formuvannia tsinnisnykh oriientsatsii osobystosti v muzychno-pedahohichnomu protsesi* [Theoretical Basis for the Formation of Value Orientations of the Individual in the Music-Pedagogical Process]. *Proceedings. Series: Pedagogical Sciences, 157*, Kropyvnytskyi: RVV TsDPU im. V. Vinnichenka, 129–134 (in Ukrainian).
5. Tkachova, N. O. (2006). *Aksiolohichni pidkhid do orhanizatsii pedahohichnoho protsesu v zahalnoosvitniomu navchalnomu zakladi* [Axiological Approach to the Organization of the Pedagogical Process in Comprehensive Educational Institution]. Luhansk: LNPU named after Taras Shevchenko; H.: Karavella Publishing House, 300 (in Ukrainian).
6. *Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk*. (2002). [Philosophical Encyclopedic Dictionary]. Kyiv: Hryhorii Skovoroda Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine: Abrys, 742 (in Ukrainian).
7. Shakhrai, V. M. (2003). *Formuvannia tsinnisnykh oriyentsatsii pidlitkiv u diyalnosti dytiachoho teatru* [Formation of Value Orientations of Adolescents in the Activities of Children's Theater]. Kyiv, 20 (in Ukrainian).
8. Shetelia, N. I. (2022). *Kontseptualno-pedahohichni zasady profesiynoi pidhotovky maibutnioho fakhivtsia u haluzi kultury i mystetstv v umovakh aksiorozvyvalnoho seredovishcha* [Conceptual and Pedagogical Principles of Professional Training of Future Specialists in the Field of Culture and Arts in the Axiodevelopmental Environment]. Uzhhorod: RIK-U, 320 (in Ukrainian).
9. Yaroshenko, A. A. (2004). *Tsinnisnyi dyskurs osvity* [Value Discourse of Education]. K.: National Pedagogical Dragomanov University, 156 (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 21.05.2022 р.

Прийнято до друку 22.06.2022 р.